

ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์*

FACTORS AFFECTING EDUCATIONAL ADMINISTRATION PERFORMANCE IN
BUDDHIST SCHOOLS BURIRAM PROVINCE

สมिता จุลเขตร์

Smita Julakate

คณะศิลปศาสตร์ สถาบันรัชต์ภาคย์ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Liberal Arts, Rajapark Institute, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: Mondota27@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ดังนี้ 1) ศึกษาระดับคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม และพฤติกรรมการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ 2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา และปัญญาคุณธรรม และ 3) ศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ งานวิจัยนี้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ การหากลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ความคาดเคลื่อน 0.01 กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ จำนวน 420 คน การคำนวณกำหนดตัวอย่างแบบสัดส่วน และการคัดเลือกตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง การวิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปร สมการโครงสร้าง Structural Equation Modeling (SEM) ซึ่งมีข้อเสนอว่าควรกำหนดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรม และครูกลุ่มวิชาการ และกลุ่มสาระสังคมและศาสนา ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้อำนวยการโรงเรียน และครูพระสอนศีลธรรม จำนวน 23 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย 1) การจัดการเชิงกลยุทธ์ คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ อยู่ในระดับมากที่สุด 2) คุณภาพแผน พัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม และพฤติกรรมการศึกษา มีอิทธิพลเชิงสาเหตุต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ และ 3) แนวทางการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ มีปัจจัยสำคัญด้านพฤติกรรม การศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ และคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา

คำสำคัญ: แผนพัฒนาการศึกษา, การบริหารการศึกษา, ปัญญาคุณธรรม, พฤติกรรมการศึกษา, โรงเรียนวิถิพุทธ

Abstract

This Article aimed to study that 1) For Examine the quality levels of educational development plans, educational management, moral-intellectual principles, educational behavior, and the achievements of Buddhist oriented Schools 2) For Investigate the influence of these factors on the success of Buddhist oriented Schools. and 3) For Guidelines for Educational Administration Achievements of Buddhist Oriented Schools. The study employed a mixed-method approach, combining quantitative and qualitative research. For quantitative research, the sample size was determined using Taro Yamane's formula with a level of error of 0.01, the sample group for quantitative research was 420 people. Check proportional sampling and select your sample type (systematic sampling), calculate sample size, perform multivariate statistical analysis, structural equation modeling (SEM). It is suggested that the sample size should be approximately 20 times that of the observed variables. Questionnaire to collect data with target group such as Executives and Deputy directors, Morality-Teaching Monks and Educators in Academic and Social Studies and religion. Analyzed using structural Equation Modeling. For the qualitative aspect, in-depth interviews were conducted with 23 participants, including school directors and morality-teaching monks, selected through purposive sampling. Data were analyzed using content analysis. Result Research 1) Strategic management, the quality of educational development plans, educational management, moral-intellectual principles, educational behavior, and the achievements of Buddhist oriented Schools were rated at the highest levels. 2) The quality of educational development plans, educational management, moral-intellectual principles, and educational behavior significantly influenced the success of Buddhist oriented Schools. and 3) Key factors contributing to effective management included educational behavior, educational management, moral-intellectual principles, educational achievements, and the quality of development plans. This research provides insights that schools, administrators, and educators in Buddhist oriented Schools can apply to enhance and develop various aspects of their work. Additionally, it serves as a reference for future related studies.

Keywords: Educational Development Plan, Educational Administration, Moral-Intellectual Principles, Educational Behavior, Buddhist Oriented Schools

บทนำ

ความท้าทายที่เป็นพลวัตของโลกศตวรรษที่ 21 อันเนื่องจากการปฏิวัติดิจิทัล (Digital Revolution) การเปลี่ยนแปลงสู่อุตสาหกรรม 4.0 (The Fourth Industrial Revolution) การดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ 2573 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) เป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนอย่างยั่งยืน การปฏิรูปการศึกษาถือเป็นสิ่งที่มีบทบาทต่อการพัฒนา

กระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศชาติ กลไกที่สำคัญในการเชื่อมโยงการพัฒนาคุณภาพการศึกษา คือ ระบบการศึกษาที่เข้าไปมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนา ประเทศชาติ การบริหารการศึกษาที่ไม่มีประสิทธิภาพอาจส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาลดลง ทั้งด้านผลการเรียนรู้ ทางวิชาการและคุณธรรม ความเข้าใจผิดในแนวคิดวิถีพุทธ ซึ่งอาจนำไปสู่การบิดเบือนแนวคิดด้านหลักศาสนา และการสูญเสียความเชื่อมั่นของชุมชนต่อระบบการศึกษาที่ควรจะเป็นพื้นฐานของการสร้างคนดีและคนเก่ง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือ สพฐ. หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ได้มอบหมายให้มีผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ (Buddhist Oriented Schools) ในทุกสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา และเริ่มประชาสัมพันธ์ให้โรงเรียนสมัครเข้าร่วมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 การจัด โรงเรียนวิถีพุทธมีความสำคัญในการพัฒนาเยาวชนให้เป็น “คนดี คนเก่ง” ที่สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยเน้นการบูรณาการหลัก ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับการศึกษาทุกด้าน ทั้งการเรียนรู้ กิจกรรม และสภาพแวดล้อม เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการเป็นการพัฒนาครูผู้สอน ครู เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษา

ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธส่วนใหญ่ขาดหลักสูตรและกิจกรรมที่ชัดเจน และการขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เช่น งบประมาณที่น้อย ทำให้โรงเรียนต้องหาจากแหล่งภายนอก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาด้าน การขาด การปรับปรุงแก้ไขโครงการ ทำให้กิจกรรมไม่น่าสนใจ และการบริหารจัดการโครงการโรงเรียนวิถีพุทธยังขาดการใช้ หลักธรรมในการบริหารจัดการปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตตามระบบไตรสิกขาบริหารหลักสูตร ที่บูรณาการไตรสิกขาทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมที่สร้าง การเรียนรู้ไม่หลากหลาย หน่วยงานและบุคคลทั่วไปเสนอแนวทางการพัฒนากิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธในรูปแบบ ต่าง ๆ ไม่ชัดเจน (พระมหาศุภวัฒน์ สุขดา และคณะ, 2562) และโรงเรียนขาดทรัพยากรที่เข้าใจหลักไตรสิกขา และวิธีการนำไปประยุกต์ใช้ในห้องเรียน การมีส่วนร่วมของชุมชนการเชื่อมโยงโรงเรียนกับชุมชน เช่น การเชิญผู้นำ ศาสนามาร่วมสอน หรือการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม การวัดผลและประเมินผล ควรมีการวัดผลสัมฤทธิ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และพฤติกรรม เช่น การใช้แบบประเมินที่สะท้อน พัฒนาการทางจิตใจและสังคม และการบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โรงเรียนควรมีแผนการจัดสรรทรัพยากร ที่เพียงพอและเหมาะสม เช่น การจัดหาสื่อการสอนที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงพุทธ และการบริหารงบประมาณอย่าง โปร่งใส สม่าเสมอ

การศึกษานับเป็นกลยุทธ์ในการสร้างและพัฒนาคนในทุกมิติให้มีคุณภาพ ปัจจุบันโรงเรียนวิถีพุทธ ภายใต้ การกำกับของกระทรวงศึกษาธิการ เกิดจากแนวคิดในการผสมผสานหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีด้านความรู้ คุณธรรม และ จริยธรรม โดยยึดหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแนวทางสำคัญในการปลูกฝังพฤติกรรมที่ดีสำหรับผู้เรียน จากรายละเอียดข้างต้น ผู้วิจัยจึงมี ความสนใจศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม และพฤติกรรม การศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา และปัญญาวัฒนธรรม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methodology) ระหว่างวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ และวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณใช้กลุ่มตัวอย่างจาก สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ (สพม.บร.) ได้แก่ ครูพระสอนศีลธรรม และบุคลากรครูของกลุ่มบริหารวิชาการ และ กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม รวมจำนวน 438 คน คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ของ Taro Yamane โดยมีระดับความคาดเคลื่อน 0.01 การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัย จำนวน 420 คน วิธีคำนวณจากจำนวนประชากรแต่ละกลุ่ม โดยใช้การคำนวณ การกำหนดตัวอย่างแบบสัดส่วน (Proportion Sample) และการคัดเลือกตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic Sampling) คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง และใช้การวิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปร สมการโครงสร้าง Structural Equation Modeling (SEM) ซึ่งมีข้อเสนอว่าควรกำหนดกลุ่มตัวอย่างประมาณ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ (Grace, J. B., 2008) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ครูและพระสอนศีลธรรม จำนวน 23 คน

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) แบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 2 ส่วน มีการนำข้อมูล มาบูรณาการกันอย่างต่อเนื่องสอดคล้องต้องกัน โดยมุ่งเน้นปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษา ในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์ ดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษา ในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์ ด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษาการบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ เพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลเชิงสาเหตุที่มีความสอดคล้องหรือ แตกต่างกัน

2. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) หน่วยวิเคราะห์ คือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผล ต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยให้ความสำคัญเกี่ยวกับตัวแปรในด้านคุณภาพ แผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูพระสอนศีลธรรม โดยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) พิจารณาจากโรงเรียนที่ได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ สพม.บร.

วิธีการได้มาข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. ข้อมูลปฐมภูมิ ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองพร้อมกับผู้ช่วยนักวิจัย
2. ข้อมูลทุติยภูมิ ใช้วิธีการค้นคว้าข้อมูลจากฐานข้อมูลต่าง ๆ โดยสำรวจจากแหล่งข้อมูลทั้งในห้องสมุด และใช้อินเทอร์เน็ต เช่น บทความ รายการผลการศึกษาวิจัย บทสัมภาษณ์ บทวิพากษ์วิจารณ์ และสื่อสิ่งพิมพ์อื่น ๆ เป็นต้น

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เน้นความจริง ความถูกต้อง มีความน่าเชื่อถือ จุดแข็ง จุดอ่อนของแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. เอกสาร รายงาน บทความ วารสาร สื่อสิ่งพิมพ์ ข้อมูลส่วนบุคคล ฯลฯ จุดแข็ง คือ มีความแน่นอน ไม่เปลี่ยนแปลง มีความแม่นยำ ครอบคลุมประเด็น จุดอ่อน คือ การนำข้อมูลมาใช้ อาจเกิดความยากลำบาก เนื่องจากมีระเบียบกฎเกณฑ์ การเข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ยาก ข้อมูลที่ได้มาไม่ครบถ้วนก็อาจจะไม่มีความแม่นยำ และผู้วิจัย หรือผู้จัดทำอาจมีอคติ

2. การสัมภาษณ์ จุดแข็ง คือ เป้าหมายชัดเจน เน้นประเด็นที่กำลังศึกษาและให้ความกระจ่างเชิงสาเหตุได้ จุดอ่อน คือ ถ้าคำถามไม่เหมาะสมอาจจะมีอคติในการถาม และการตอบได้ ไม่มีความแม่นยำขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของคนตอบด้วย และคำตอบไม่ได้สะท้อนให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์อยากได้คำตอบ

ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเตรียมข้อมูลขั้นแรก ศึกษาโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความ บทวิพากษ์วิจารณ์ และรายงานการศึกษาวิจัย ทั้งในลักษณะที่เป็นรูปเล่ม และอินเทอร์เน็ต โดยการวิเคราะห์แนวคิด บทความเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของการบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ โดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ เพื่อให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมถึงองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

2. การดำเนินการขั้นที่สอง นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ เพื่อสร้างข้อคำถามการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากนั้นเรียบเรียง จัดหมวดหมู่ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับข้อมูลทางเอกสาร และหาข้อสรุปการวิเคราะห์ เพื่อหาคำตอบของปัญหาที่กำหนดไว้ในการศึกษา

3. การดำเนินการขั้นที่สาม สรุปผลและรวบรวมจัดกลุ่มความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยใช้แบบสรุปความคิดเห็นและข้อเสนอแนะข้อมูลต่าง ๆ ที่ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อรายงานผลในเชิงพรรณนาโดยอาจจะใช้ตารางและแผนภาพประกอบ ซึ่งบทสรุปสามารถนำไปใช้ประยุกต์ต่อการบริหารทางการศึกษา ด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือในการวิจัยครั้งนี้มี 2 เครื่องมือ การวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม เป็นแบบประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ประกอบด้วย 4 ส่วน ได้แก่ 1) ปัจจัยส่วนบุคคล 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของการบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถิพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์ 3) ผลสัมฤทธิ์การบริหาร และ 4) ข้อเสนอแนะ ส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นคำถามปลายเปิดแบบไม่มีโครงสร้าง

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ การหาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม (IOC) ทุกข้อคำถามมีค่ามากกว่า 0.5 และ ผลการทดสอบ ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา มีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ 0.904 (> 0.7) และนำเครื่องมือ (try out) กับครูพระสอนศีลธรรม และบุคลากรครูของกลุ่มบริหารวิชาการ และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 ชุด ผลการทดสอบหาค่า pre-test กับ ครูพระสอนศีลธรรม และบุคลากรครูของกลุ่มบริหารวิชาการ

และกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม โดยใช้วิธีการคำนวณด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach's Alpha) ค่าระดับความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.7

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยทำหนังสือถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ (สพม.บร) เพื่อขอความ อนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยใช้แบบสอบถามออนไลน์ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ นำแบบสอบถามที่ได้รับคืน มาตรวจสอบความสมบูรณ์ และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการ ดังนี้

1.1 สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) วิเคราะห์หาค่าความถี่ร้อยละ (%) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ

1.2 สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อหาปัจจัยที่ส่งผลต่อด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญา วัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ

1.3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบของตัวแปรที่ศึกษาโดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และ ทดสอบนัยสำคัญด้วยค่าสถิติที (t-test)

1.4 วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) เพื่อตรวจสอบ ความเชื่อมั่นของโมเดลการวัดคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถิพุทธ

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์กลุ่ม (Cluster Analysis) ซึ่งสามารถแสดงผลความสัมพันธ์ของกลุ่มเนื้อหา (Content) ที่มีความถี่ (Frequency) และถ้อยคำที่ใกล้เคียงกัน (Word Similarity)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาระดับคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาวัฒนธรรม และพฤติกรรมการศึกษาโรงเรียนวิถิพุทธ

ผลการวิจัยพบว่า ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นของตัวแปร ดังปรากฏ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา n = 420

ลำดับ	องค์ประกอบ	Mean	St. Dev.	SKEWNESS	KURTOSIS	ระดับ
1.	STRA	4.36	0.42	0.00	-0.71	มากที่สุด
2.	GOAL	4.29	0.43	0.00	-0.18	มากที่สุด
3.	TRAT	4.32	0.39	0.08	-0.49	มากที่สุด
4.	INDI	4.25	0.31	0.55	0.32	มากที่สุด

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา n = 420 (ต่อ)

ลำดับ	องค์ประกอบ	Mean	St. Dev.	SKEWNESS	KURTOSIS	ระดับ
5.	ACTI	4.33	0.35	0.59	-1.01	มากที่สุด
	รวม	4.31	0.24	0.20	0.06	มากที่สุด

คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา (PLAN) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา ด้านยุทธศาสตร์ ด้านเป้าประสงค์ ด้านกลยุทธ์ ด้านตัวชี้วัด และด้านกิจกรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านการบริหารการศึกษา n = 420

ลำดับ	องค์ประกอบ	Mean	St. Dev.	SKEWNESS	KURTOSIS	ระดับ
1.	ACAD	4.39	0.37	0.39	-1.28	มากที่สุด
2.	BUDG	4.25	0.45	0.01	0.46	มากที่สุด
3.	PERS	4.43	0.31	0.32	-0.90	มากที่สุด
4.	GENE	4.35	0.33	0.34	-0.73	มากที่สุด
	รวม	4.35	0.28	0.89	-0.02	มากที่สุด

การบริหารการศึกษา (EDUC) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล ด้านงานทั่วไป อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเท่ากับ -1.28 และพบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทางทิศเดียวกัน

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านปัญญาวุฒิธรรม n = 420

ลำดับ	องค์ประกอบ	Mean	St. Dev.	SKEWNESS	KURTOSIS	ระดับ
1.	ASSO	4.33	0.31	0.91	-0.09	มากที่สุด
2.	LIST	4.39	0.38	0.49	-1.27	มากที่สุด
3.	CRIT	4.27	0.36	1.09	-0.29	มากที่สุด
4.	PRAC	4.35	0.36	0.43	-0.81	มากที่สุด
	รวม	4.33	0.28	1.27	0.79	มากที่สุด

ปัญญาวุฒิธรรม (VIRT) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญญาวุฒิธรรม ด้านการคบคนดี ด้านการฟังคำแนะนำที่ดี ด้านการคิดถูกวิธี ด้านการปฏิบัติถูกต้องตามธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้านพฤติกรรมการศึกษา n = 420

ลำดับ	องค์ประกอบ	Mean	St. Dev.	SKEWNESS	KURTOSIS	ระดับ
1.	CODO	4.34	0.38	0.57	-1.06	มากที่สุด
2.	AFDO	4.35	0.34	0.50	-0.75	มากที่สุด
3.	PSDO	4.36	0.42	0.00	-0.71	มากที่สุด
	รวม	4.35	0.29	0.56	-0.43	มากที่สุด

พฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการศึกษา ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย อยู่ในระดับมากที่สุด

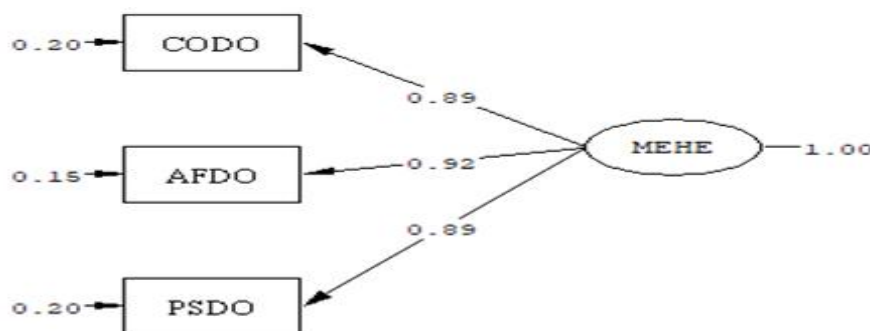
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา และ ปัญญาคุณธรรม

ผลการวิจัยพบว่า คุณภาพแผนการศึกษา (PLAN) ส่งผลทางตรงกับการบริหารการศึกษา (EDUC) มากที่สุด เท่ากับ 0.81 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถี พุทธ (ACHI) และพฤติกรรม การศึกษา (BEHE) เท่ากับ 0.57 0.48 และ 0.38 ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อม 0.38 และ 0.31 ตามลำดับ เท่ากับ 0.76 บพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ปัญญาคุณธรรม (VIRT) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.54

การบริหารการศึกษา (EDUC) ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) มากที่สุด เท่ากับ 0.39 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.22 และ 0.16 ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.16 และ 0.12 ตามลำดับ

ปัญญาคุณธรรม (VIRT) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) มากที่สุด เท่ากับ 0.42 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) เท่ากับ 0.41 และส่งผลทางอ้อมกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.3 1 ตามลำดับ พฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI)

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองมาตรวัดพฤติกรรมการศึกษา แสดงให้เห็นว่าแบบจำลอง การวัดตัวแปรแฝงพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ประกอบด้วย พุทธิพิสัย (CODO) จิตพิสัย (AFDO) และทักษะพิสัย (PSDO) โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.89 0.92 และ 0.89 ตามลำดับ และพบว่า มีความเชื่อถือได้อยู่ในระดับ 0.80 0.85 และ 0.80 ตามลำดับ ถือได้ว่ามาตรวัดมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรสังเกตได้สามารถอธิบายตัวแปรแฝงพฤติกรรมการศึกษา ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80 โดยมีตัวแปรจิตพิสัย มีความเชื่อถือได้สูงที่สุด ส่วนตัวแปรพุทธิพิสัย และตัวแปรทักษะพิสัย มีความเชื่อถือได้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ดังภาพที่ 1

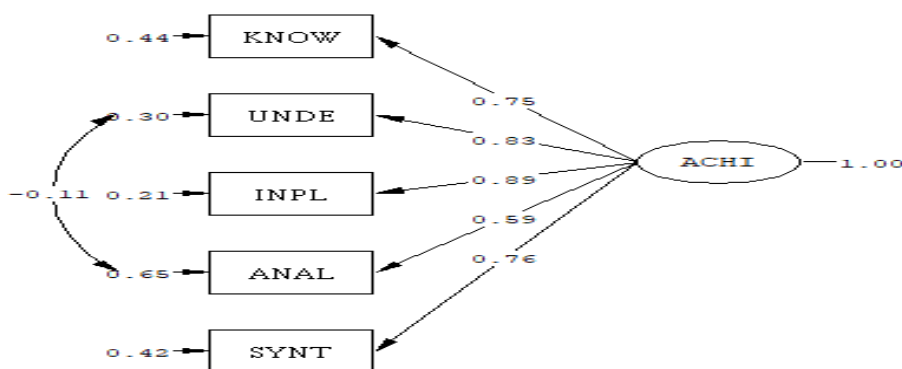
Chi-Square=1.29, df=1, P-value=0.25582, RMSEA=0.026

ภาพที่ 1 แบบจำลองการวัดพฤติกรรมการศึกษา

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของแบบจำลองมาตรวัดผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ แสดงให้เห็นว่าแบบจำลองการวัดตัวแปรแฝงผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ประกอบด้วย ความรู้ (KNOW) ความเข้าใจ (UNDE) การนำไปใช้ (INPL) การวิเคราะห์ (ANAL) และการสังเคราะห์ (SYNT) โดยมีค่าน้ำหนักองค์ประกอบเท่ากับ 0.73 0.83 0.89 0.59 และ 0.76 ตามลำดับ และพบว่า มีความเชื่อถือได้อยู่ในระดับ 0.56 0.70 0.79 0.35 และ 0.58 ตามลำดับ ถือได้ว่ามาตรวัดมีความเหมาะสมสอดคล้องกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และตัวแปรสังเกตได้สามารถอธิบายตัวแปรแฝงผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ได้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 35 โดยมีตัวแปรการนำไปใช้มีความเชื่อถือได้สูงที่สุด ส่วนตัวแปรการวิเคราะห์ มีความเชื่อถือได้ต่ำกว่าด้านอื่น ๆ ดังภาพที่ 2

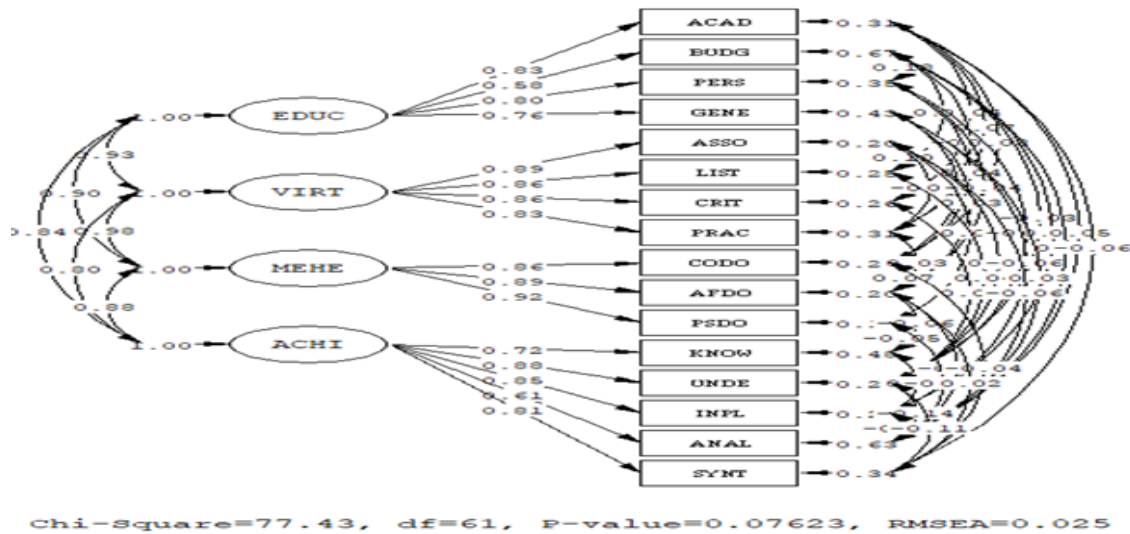

Chi-Square=5.26, df=4, P-value=0.26133, RMSEA=0.027

ภาพที่ 2 แบบจำลองการวัดผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ

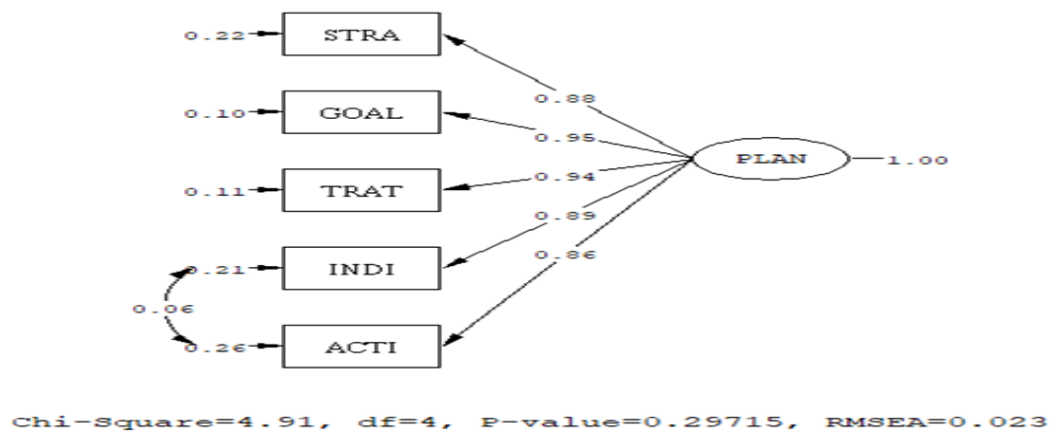
ผลการวิเคราะห์ความเชื่อถือได้ขององค์ประกอบ (COMPOSITE RELIABILITY) มาตรวัด

หลังจากที่ได้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันแบบจำลองการวัดและความเชื่อถือของตัวชี้วัดแต่ละตัวแล้ว สิ่งที่ต้องประเมินต่อไป คือ ความเชื่อถือได้ของตัวองค์ประกอบของตัวแปรแฝงแต่ละตัว เพื่อแสดงให้เห็นว่าทุกมาตรวัดในแบบจำลองโครงสร้างหลังการปรับโมเดลสามารถใช้ในการวิเคราะห์สมการโครงสร้างได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ความเที่ยง (construct composite Reliability, ρ_c) ของตัวแปรแฝง ความแปรปรวนเฉลี่ยของตัวแปรที่สกัดได้ด้วยองค์ประกอบ (variance extracted, ρ_v) ดังภาพที่ 3 และภาพที่ 4

ภาพที่ 3 แบบจำลองการวัดตัวแปรแฝงภายใน

แบบจำลองการวัดตัวแปรแฝงภายนอก

ภาพที่ 4 แบบจำลองการวัดตัวแปรแฝงภายนอก

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย

คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา ด้าน ยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และกิจกรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ พบว่า แผนพัฒนาการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธต้องเป็นแผนที่มีความชัดเจนสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดตามยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของโรงเรียน และชุมชนพัฒนาคนให้มีคุณภาพตามหลักการของพุทธศาสนา และมีความสัมพันธ์กับแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ครอบคลุมทั้งการยกระดับคุณภาพ และมาตรฐานผู้เรียน ครู บุคลากรทางการศึกษา และสถานศึกษา พัฒนาระบบบริหารจัดการ และส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

การบริหารการศึกษา ด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ การดำเนินงานจะต้องมีความสัมพันธ์กัน ผู้บริหารจะต้องบริหารงานด้วยความรู้ความเข้าใจกับงานโรงเรียนวิถีพุทธ มีการจัดการ การสั่งการ การควบคุม และการประเมินผลได้

ปัญญาคุณธรรม ด้านการคบคนดี การฟังคำแนะนำที่ดี การคิดถูกวิธี และการปฏิบัติถูกต้องตามธรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ปัญญาคุณธรรมมีความสำคัญต่อการเรียนการสอนที่มุ่งผลสัมฤทธิ์ของโรงเรียนวิถีพุทธ เพราะหลักดังกล่าว คือ แนวทางให้เกิดปัญญาที่นำไปสู่ความสำเร็จ พุทธสัปปริยสังเสวะ การคบคนดี อยู่ใกล้คนดี ใกล้ผู้รู้ อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมเสริมการพัฒนาศีล สมาธิ และปัญญาของนักเรียน ครู และผู้บริหาร โดยเมื่อนักเรียน ครู และผู้บริหารมีพื้นฐานดังกล่าวที่ดีจะส่งผลต่อสัมถัมมัสสนะ การเอาใจใส่การศึกษาการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนที่ดี มีโยนิโสมนสิการ มีกระบวนการคิดวิเคราะห์ พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกวิธี สามารถที่จะนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องตามหลักธรรม

พฤติกรรมการศึกษาพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัยมีความสำคัญต่อพฤติกรรมการศึกษาของนักเรียน อันเป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนตามขั้นตอนพื้นฐานของกระบวนการเรียนการสอน ประกอบด้วย ความรู้ ความสามารถ ทักษะ และลักษณะนิสัยต่าง ๆ ปัจจัยข้างต้นจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธทั้งหก ด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ ด้านพฤติกรรมการศึกษา ปัญญาคุณธรรม การบริหารการศึกษา และคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา โดยพบว่า ความสำเร็จมาจากการเรียนการสอนของครูผู้สอน ผสมกับองค์ประกอบด้านสภาพแวดล้อมทางกายภาพ กิจกรรมและการส่งเสริมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการบูรณาการความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมนโยบายนำมาสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมกับนักเรียน

เมื่อเปรียบเทียบตัวแปรผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 1) ความรู้ 2) ความเข้าใจ 3) การนำไปใช้ และ 4) การวิเคราะห์ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ตัวแปรผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ

ตัวแปร	การวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research)	การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research)
ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ 1. ความรู้ 2. ความเข้าใจ 3. การนำไปใช้ 4. การวิเคราะห์	ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ มีความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายความสัมพันธ์ได้ร้อยละ 45 81 69 26 และ 70	นักเรียนได้รับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ต่าง ๆ อย่างชัดเจนพร้อมกับการพัฒนาปัญญาและด้านอื่น ๆ การพัฒนาที่จะให้เป็นคนดี เก่ง และมีความสุข ประกอบด้วย การมีปัญญา ความรู้ ความเข้าใจ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการนำไปใช้ประโยชน์ต่อชีวิตประจำวัน

อภิปรายผล

ผู้วิจัยขอเสนอการอภิปรายผลการวิจัย เป็น 3 ส่วน ดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม และพฤติกรรมการศึกษา โรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียด ดังนี้

1. แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (PLAN) ผลการวิจัยพบว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธมากที่สุด คือ ด้านยุทธศาสตร์ (STRA) รองลงมาด้านกิจกรรม (ACTI) กลยุทธ์ (TRAT) เป้าประสงค์ (GOAL) และตัวชี้วัด (INDI) ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่าแผนยุทธศาสตร์มีเป้าหมายเพื่อกระทำตามภารกิจ โดยมีส่วนร่วมจากบุคคลในสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการศึกษา การพัฒนาหลักสูตร สร้างสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ เพื่อสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ จึงส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ฅนอม บุญโต ที่กล่าวว่า แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการบริหารงานของโรงเรียน เพื่อให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ เป้าหมายประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และกิจกรรมของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ฅนอม บุญโต, 2562)

2. การบริหารการศึกษา (EDUC) ผลการวิจัยพบว่า การบริหารการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด โดยการบริหารการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธมากที่สุด คือ ด้านวิชาการ (ACAD) รองลงมางานบุคคล (PERS) งานทั่วไป (GENE) และงบประมาณ (BUDG) ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่า ผู้บริหารงานวิชาการต้องมีกลยุทธ์การวางแผนบริหารงานด้านวิชาการ อาทิ การวางแผนงบประมาณเพื่อพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาครูผู้สอน การพัฒนาหลักสูตรที่เป็นเลิศ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สันติ บุญภิรมย์ ที่กล่าวว่าการบริหารงานวิชาการมีความสำคัญต่อการบริหารจัดการกิจกรรมทุกชนิดทุกประเภทที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และการบริหารสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปได้อย่างราบรื่น (สันติ บุญภิรมย์, 2563)

3. ปัญญาคุณธรรม (VIRT) ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยปัญญาคุณธรรมที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ระดับมากที่สุด คือ ด้านการฟังคำแนะนำที่ดี (LIST) รองลงมาการปฏิบัติถูกต้องตามธรรม (PRAC) การคบคนดี (ASSO) และการคิดถูกวิธี (CRIT) ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่า การได้รับฟังคำแนะนำที่ดีย่อมเป็นสิ่งสำคัญต่อการศึกษา คำแนะนำสั่งสอนที่ดีจะเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการเรียน การสอน เป็นมงคลชีวิตแก่นักเรียนและครูผู้สอน เพราะครูผู้สอน คือ กัลยาณมิตรสู่แนวทางการรู้ดี คิดดี และทำดี ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต ที่กล่าวว่า การฟังคำแนะนำที่ดี เป็นลักษณะของการผู้นอบน้อม เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งที่ดีงามและมีความเห็นถูกต้อง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตโต, 2564)

4. พฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดยพฤติกรรมการศึกษาส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธมากที่สุด คือ ด้านทักษะพิสัย (PSDO) รองลงมาด้านจิตพิสัย (AFDO) และด้านพุทธิพิสัย (CODO) ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่า ทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการเรียนรู้ การสอน และการพัฒนาทักษะด้านนี้ต้องอาศัยการฝึกฝนจากผู้ที่มีความรู้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พชรินทร์ ชมพูวิเศษ ที่กล่าวว่า พฤติกรรมด้านทักษะพิสัยเป็นพฤติกรรมการเรียนรู้ที่บ่งถึงความสามารถในทำกิจกรรมได้อย่างคล่องแคล่ว พฤติกรรม

ดังกล่าว ประกอบด้วย ทักษะการรับรู้ กระทำตามแบบหรือเครื่องชี้แนะ การหาความถูกต้อง การกระทำอย่างต่อเนื่อง การกระทำได้อย่างเป็นธรรมชาติ (พัชรินทร์ ชมพวิเศษ, 2559)

5. ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด โดย ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธด้านการสังเคราะห์ (SYNT) ส่งผลมากที่สุด รองลงมา การวิเคราะห์ (ANAL) ความเข้าใจ (UNDE) ความรู้ (KNOW) และการนำไปใช้ (INPL) ตามลำดับ ซึ่งอธิบายได้ว่าการสังเคราะห์ มีความสำคัญกับพฤติกรรมการเรียนการสอนที่นักเรียนเกิดทักษะความสามารถในการที่ผสมผสานกิจกรรม ย่อย ๆ เข้าเป็นเรื่องราวเดียวกันอย่างมีระบบ ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์เพื่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่สมบูรณ์และดีกว่าเดิม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สอดคล้องกับแนวคิดของ Bloom, B. S. ที่กล่าวว่า การสังเคราะห์เป็นทักษะความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหลาย ๆ ส่วนมารวมกันเข้าเป็นกรอบโครงสร้างที่แน่ชัด โดยทั่วไปแล้วการนำเอาประสบการณ์ ในอดีตมาร่วมกันกับประสบการณ์ในปัจจุบัน และนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีระเบียบแบบแผน เป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดริเริ่ม (Bloom, B. S., 1976)

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม และพฤติกรรมการศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียด ดังนี้

1. คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา (PLAN) ส่งผลทางตรงกับการบริหารการศึกษา (EDUC) มากที่สุด รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) และพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ปัญญาคุณธรรม (VIRT) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ตามลำดับ และอธิบายได้ว่าคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษาด้านยุทธศาสตร์ (STRA) การกำหนดกิจกรรม (ACTI) กลยุทธ์ (TRAT) เป้าประสงค์ (GOAL) และตัวชี้วัด (INDI) มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธด้านวิชาการ (ACAD) งานทั่วไป (GENE) งานบุคคล (PERS) และงบประมาณ (BUDG) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กุลชลี จงเจริญ ที่อธิบายว่า คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษาจะต้องเกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาและมีการวางแผนการกำหนดกลยุทธ์ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าประสงค์ อย่างชัดเจนจากการวิเคราะห์บริบทและสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกจะช่วยให้เกิดการพัฒนาตนเองให้ทันกับสภาพการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น (กุลชลี จงเจริญ, 2562)

2. การบริหารการศึกษา (EDUC) ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) มากที่สุด รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ตามลำดับ และอธิบายได้ว่าการบริหารการศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนควรให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการ (ACAD) งานทั่วไป (GENE) งานบุคคล (PERS) และงบประมาณ (BUDG) และปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์การเรียนการสอนในโรงเรียนวิถีพุทธตามหลักการบริหารการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พินิจทอง ฉัญจณรัชต์ ที่กล่าวว่า การรับฟังธรรมหรือคำแนะนำอยู่เสมอ ๆ จะเป็นการเปิดโลกทัศน์ของนักเรียน เพราะการรับฟัง จะทำให้เข้าใจความรู้สึกของผู้พูด เพิ่มความรู้และประสบการณ์ มีความสุขและเพลิดเพลิน พัฒนาสมรรถภาพทางความคิด พัฒนาสมรรถภาพทางภาษา และสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (พินิจทอง ฉัญจณรัชต์, 2560)

3. ปัญญาคุณธรรม (VIRT) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) มากที่สุด รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และส่งผลทางอ้อมกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) ตามลำดับ อธิบาย

ได้ว่าการรับฟังความคิดเห็นซึ่งกัน และกัน การปฏิบัติถูกต้องตามหลักธรรม (PRAC) การคบคนดี (ASSO) และการคิดถูกวิธี (CRIT) จะส่งผลให้เกิดการสังเคราะห์ (SYNT) การวิเคราะห์ (ANAL) ความเข้าใจ (UNDE) การนำไปใช้ (INPL) ความรู้ (KNOW) และพฤติกรรมการศึกษาด้านทักษะพิสัย (PSDO) จิตพิสัย (AFDO) และพุทธิพิสัย (CODO) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และเกษม แสงนนท์ ที่กล่าวว่าปัญญาภูมิธรรมเป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนพัฒนาตามหลักพุทธธรรม อย่างบูรณาการ (พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และเกษม แสงนนท์, 2562)

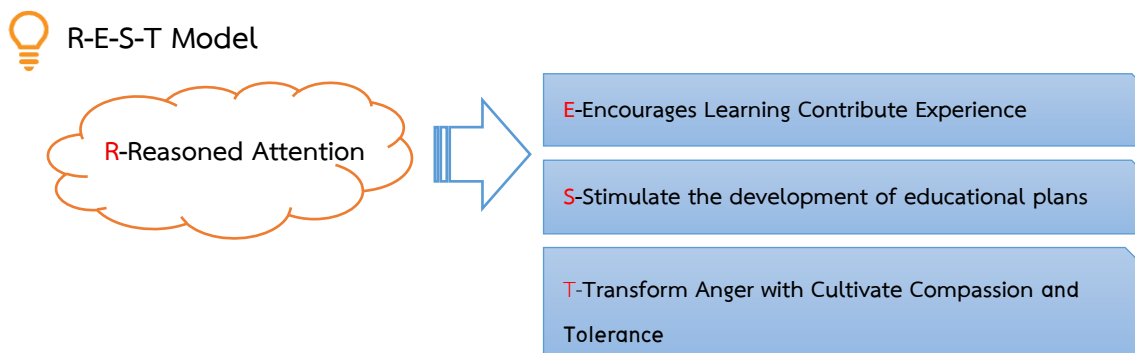
4. พฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) อธิบายได้ว่า พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (PSDO) จิตพิสัย (AFDO) และพุทธิพิสัย (CODO) ของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียนมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธโดยเฉพาะนักเรียนต้องรู้จักการสังเคราะห์ (SYNT) การวิเคราะห์ (ANAL) มีความเข้าใจ (UNDE) มีความรู้ (KNOW) และสามารถนำวิธีการปฏิบัติไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (INPL) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ มันทนา อินไชย และศุภณิข จันทร์สอน ที่กล่าวว่า การสังเคราะห์ คือ ความสามารถในการนำเอาส่วนประกอบย่อยหลาย ๆ ส่วนมารวมกันเข้าเป็นกรอบโครงสร้างที่แน่ชัด โดยทั่วไปแล้วการนำเอาประสบการณ์ในอดีตมาร่วมกันกับประสบการณ์ในปัจจุบันและนำมาสร้างเป็นกรอบที่มีระเบียบแบบแผนเป็นส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์หรือความคิดริเริ่ม (มันทนา อินไชย และศุภณิข จันทร์สอน, 2562)

ส่วนที่ 3 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ มีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 1) แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการคาดการณ์ในการทำงานในสถานศึกษาที่สัมพันธ์ต่อการเรียน 2) กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาที่เน้นการพัฒนาผู้เรียน 3) ปัญญาภูมิธรรมในสถานศึกษา คือ ผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสู่สังคม และเป็นพลเมืองที่ดีต่อสังคม 4) ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ คือ การปฏิบัติปฏิบัติตามหลักธรรมไตรสิกขา อริยมรรค และผลิตภัณฑ์ที่มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดี และ 5) พฤติกรรมการศึกษา เป็นรูปแบบการปฏิบัติการด้านการวางกลยุทธ์ เช่น งานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไปที่สัมพันธ์ต่อการเรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์การบริหารการศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธ จังหวัดบุรีรัมย์ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ออกแบบรูปแบบ คือ R-E-S-T Model ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 หลักการ R-E-S-T Model

R-Reasoned Attention ความสนใจอย่างมีเหตุผล ใช้ปัญญาในการคิดวิเคราะห์ การฝึกคิดให้เกิดปัญญาด้วยตนเองตามหลักปัญญาคุณธรรม ประกอบด้วย วุฒิธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) สัมปรีสังเสวะ แปลว่า คบสัตบุรุษ 2) สัทธัมมัสสวณะ แปลว่า ฟังธรรม 3) โยนิโสมนสิการ แปลว่า ตรិตรองธรรม และ 4) อัมมานุอัมมปฏิปัตติ แปลว่า ปฏิบัติสมควรแก่ธรรม

E-Encourages Learning Contribute Experience กระตุ้นความต้องการภายในตนเองให้เกิดความอยากรู้ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างความรู้จากสื่อ และผู้มีประสบการณ์ ด้วยกระบวนการเรียนรู้เพื่อแปรเปลี่ยนต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

S-Stimulate the development กระตุ้นการพัฒนาการศึกษา โดยใช้เครื่องมือในการวางกรอบเป้าหมาย การศึกษาในอนาคต ทิศทางการจัดการศึกษาในการพัฒนาศักยภาพ และขีดความสามารถของคนทุกช่วงวัยให้เต็มตามศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเองให้ทันต่อการพลวัตของสังคมโดย Up-Skill Re-Skill และ Digital-Skill รวมทั้งแสวงหาความรู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยการขับเคลื่อนภายใต้วิสัยทัศน์การศึกษา และเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ ดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการเปลี่ยนแปลงของโลก Bani World

T-Transform Knowledge ทักษะการผันแปรความรู้เป็นความเมตตา กรุณา กับบุคคลที่ต้องการความรู้ การตระหนักความรู้ในสิ่งที่ถูกต้อง การแสวงหาความรู้ และ การประยุกต์ความรู้เพื่อการประกอบอาชีพที่สุจริต

สรุปและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยออกเป็นผลการวิจัยเชิงปริมาณ และผลการวิจัยเชิงคุณภาพ มีรายละเอียด ดังนี้ ผลการวิจัยเชิงปริมาณ การจัดการเชิงกลยุทธ์ ผลการวิจัยพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านคุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา รองลงมาด้านการบริหารการศึกษา และปัจจัยที่ส่งผลต่อแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา การบริหารการศึกษา ปัญญาคุณธรรม พฤติกรรมการศึกษา และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ จากการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง พบว่า ด้านแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (PLAN) ส่งผลทางตรงกับการบริหารการศึกษา (EDUC) มากที่สุดเท่ากับ 0.81 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) และพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) เท่ากับ 0.57, 0.48 และ 0.38 ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ปัญญาคุณธรรม (VIRT) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.54, 0.38 และ 0.31 ตามลำดับ การบริหารการศึกษา (EDUC) ส่งผลทางตรงกับปัญญาคุณธรรม (VIRT) มากที่สุดเท่ากับ 0.39 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับ พฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.22 และ 0.16 ตามลำดับ และส่งผลทางอ้อมกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) และผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.16 และ 0.12 ตามลำดับ ด้านปัญญาคุณธรรม (VIRT) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) มากที่สุดเท่ากับ 0.42 รองลงมา คือ ส่งผลทางตรงกับพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) เท่ากับ 0.41 และส่งผลทางอ้อมกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.31 ตามลำดับ ด้านพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) ส่งผลทางตรงกับผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เท่ากับ 0.76 แนวทางการบริหารการศึกษาผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ ประกอบด้วย 1) คุณภาพแผนพัฒนาการศึกษา 2) การบริหารการศึกษา 3) ปัญญาคุณธรรม 4) ผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ และ 5) พฤติกรรมการศึกษา ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

มีข้อค้นพบสำคัญ ดังนี้ แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา (PLAN) เกิดข้อค้น พบว่า การส่งเสริมและสนับสนุนในการวางกรอบด้านยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และกิจกรรมที่สอดคล้องต่อการพัฒนาสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารการศึกษา (EDUC) เกิดข้อค้น พบว่า การบริหารการศึกษาด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และงานทั่วไปส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ องค์ประกอบดังกล่าวต้องมีความสัมพันธ์กันและเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ด้านปัญญาคุณธรรม (VIRT) เกิดข้อค้น พบว่า ปัญญาคุณธรรม หลักธรรมที่เสริมผลสัมฤทธิ์ต่อพัฒนาให้ผู้เรียน ผู้สอน และผู้บริหารมีวัฒนธรรมเมตตาเป็นฐานการดำเนินชีวิต โดยมีผู้อำนวยการและครูผู้สอนเป็นกลไกพันธมิตรในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ด้านพฤติกรรมการศึกษา (BEHE) เกิดข้อค้น พบว่า การเรียนรู้พฤติกรรมทางการศึกษาด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย ผู้บริหาร ครูผู้สอนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรตระหนักถึงการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนด้านความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ ด้านผลสัมฤทธิ์โรงเรียนวิถีพุทธ (ACHI) เกิดข้อค้น พบว่า ผู้บริหาร ครูผู้สอน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องต้องมุ่งส่งเสริมให้เกิดการพัฒนา ส่วนข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1) โรงเรียนต้องมีการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพด้วยหลักการบริหารจัดการ ตามแนวทางโรงเรียนวิถีพุทธ 2) โครงการโรงเรียนวิถีพุทธควรกำหนดให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ หรือ กำหนดแผนการดำเนินโครงการฯ 3) นักเรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง และสามารถนำองค์ความรู้ของหลักธรรมประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ 4) กิจกรรมโรงเรียนวิถีพุทธมีการจัดแบบบูรณาการต้องกำหนดกิจกรรมให้มีความหลากหลายเพิ่มขึ้น และ 5) ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนกิจกรรมโครงการโรงเรียนวิถีพุทธ

เอกสารอ้างอิง

- กุลชลี จงเจริญ. (2562). การพัฒนาชุดฝึกอบรมผ่านเว็บเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านศักยภาพภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาสตรีในประเทศไทย. วารสารครุศาสตร์, 47(1), 18-36.
- ณอม บุญโต. (2562). แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 - 2565. สุรินทร์: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 33.
- พระมหาวิชาญ สุวิชาโน และเกษม แสงนนท์. (2562). โรงเรียนวิถีพุทธ นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศุภวัฒน์ สุขดา และคณะ. (2562). ศึกษาสภาพปัญหาการบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(4), 2040-2061.
- พัชรินทร์ ชมพูวิเศษ. (2559). การวัดและประเมินผลการศึกษา. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- พินิจทอง ฉัญจณรัชต์. (2560). วุฒิธรรม 4 เพื่อความเจริญแห่งปัญญา. เรียกใช้เมื่อ 1 มกราคม 2568 จาก <https://www.gotoknow.org/posts/619832>
- มันทนา อินไชย และศุภณิชา จันทร์สอน. (2562). การสื่อสารผ่านชุดวีดิทัศน์เพื่อส่งเสริมสุขภาวะ 60. ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา จังหวัดเชียงใหม่. วารสารการสื่อสาร มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 2(2), 47-67.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ.ปยุตฺโต. (2564). รุ่งอรุณของการศึกษาไทย : ธรรมเนียมของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต). เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2567 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1517457
- สันติ บุญภิรมย์. (2563). นวัตกรรมการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บิ๊ค พอยท์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2574. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฟริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- Bloom, B. S. (1976). Human Characteristic and School Learning. New York: Mc Graw-Hill.
- Grace, J. B. (2008). Structural Equation Modeling for Observational Studies. Journal of Wildlife Management, 72(1), 14-22.